

بررسی جایگاه فناوری های نوین سایبری در توسعه سیاسی جمهوری اسلامی ایران

علیرضا رضایی^۱، یونس مسعودیان^۲

چکیده

در عصر کنونی فناوری های نوین سایبری جنبه های مختلف زندگی فردی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی بشریت را تحت تأثیر خود قرار داده است. مباحث مربوط به علم سیاست، بویژه حوزه ی توسعه سیاسی هم از علوم سایبری بی تأثیر نبوده و با این علم آمیخته است. نکته اینست که جمهوری اسلامی ایران به عنوان کشوری پیشرو در حوزه تولید علم، بایستی ضمن توجه به دانش و فناوری های نوظهور، تبیین پیامدهای آنها را در فرایندهای سیاسی، بیش از پیش در دستور کار قرار دهد. از این رو سوال اصلی مقاله آن است که فناوری های نوین سایبری چگونه می توانند در توسعه سیاسی جمهوری اسلامی ایران نقشی موثر ایفا نمایند؟ در پاسخ برآنیم که فناوری های نوین سایبری به ویژه جنبه های مدرن آن همچون هوش مصنوعی، اینترنت اشیاء، امنیت و... می توانند تصمیم گیری های سیاسی را دستخوش تغییرات مهمی کرده و در بهینه سازی این عوامل نقشی موثری ایفا نمایند. هدف از نگارش این مقاله، دستیابی به مفاهیمی است تا با استفاده از آن بتوان ضمن بهبود استفاده از علوم نوین سایبری در عرصه توسعه سیاسی، راهکارهایی را نیز به این منظور ارائه نمود. پژوهش حاضر با روش توصیفی - تحلیلی و بر پایه ابزار کتابخانه ای - اینترنتی به نگارش درآمده است.

واژگان کلیدی: توسعه سیاسی، فناوری های سایبری، هوش مصنوعی، فضای مجازی.

۱. دانشیار، گروه روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران

IRAlireza.rezaei@iau.ac.ir

۲. دانشجوی دکتری گروه علوم سیاسی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران

y.masoudian@iauh.ac.ir

مقدمه

مفهوم توسعه سیاسی به دوران بعد از جنگ جهانی دوم باز می‌گردد. دنیای غرب به دنبال آن بود تا تعریف مدنظر خویش را برای کشورهای جهان سوم ارائه نماید و از این رو توسعه‌ی سیاسی به عنوان محتوای این اصل معرفی و مورد استفاده واقع شد. ساموئل هانتینگتون^۱ و نلسون^۲، یکی از پارامترهای اصلی توسعه سیاسی را مشارکت سیاسی^۳ دانسته و مساعی لازم برای طبقه بندی نظام‌ها را بر اساس این معیار به عمل می‌آوردند. مدل‌های آنها عبارتند از:

الف) مدل بورژوازی توسعه^۴: در این مدل فقط به نیازهای سیاسی یک طبقه نو ظهور متوسط در چارچوب توسعه نهادهای انتخاباتی و قانون گذاری توجه می‌شود.

ب) مدل پوپولیستی^۵: در مدل مزبور تاکید عمده بر مشارکت و تجهیز گسترده سیاسی و مساوات اقتصادی علیرغم پایین بودن میزان رشد اقتصادی می‌باشد.

ج) مدل لیبرال^۶: نوسازی و توسعه در این مدل باعث اعتلای شرایط مادی شده و امکان دارد این روند مسائلی را به دنبال داشته باشد، اما نظام تلاش لازم در حل و فصل مشکلات ناشی از این فرآیند را به عمل می‌آورد.

د) مدل خودکامه^۷: در این مدل از قدرت دولت برای برخورداری از پشتیبانی طبقات پایین جامعه در جهت سرکوب مشارکت طبقه متوسط استفاده می‌شود.

ه) مدل مدل تکنوکراتیک توسعه^۸: از ویژگی‌های این مدل پایین بودن سطح مشارکت است و بیشتر به نفع توسعه اقتصادی می‌باشد (قوام، ۱۳۹۹: ۱۶).

۱- Samuel Huntington

۲- Nelson

۳- Political participation

۴- Bourgeoisie model of development

۵- Populist model

۶- Liberal model

۷- Autocratic model

۸- Technocratic model of development

مسئله‌ی اصلی در پژوهش آن است که مدل‌های فوق نیز در عرصه سیاسی جمهوری اسلامی ایران به صورت کم و بیش ورود پیدا کرده و به نوعی جامعه‌ی سیاسی و مباحث پیرامونی آن را تحت تاثیر خود قرار داده است. اما در این بین ظهور علمی نوین به نام فناوری‌های نوین سایبری که دارای ابعاد مختلفی می‌باشد، باعث شده تا مفاهیم در زمینه‌های مختلف نیز دگرگونی‌های زیادی را تجربه نمایند. از این رو علم سیاست نیز باید به سمتی حرکت نماید تا خود را بیش از دانش‌های دیگر با این فرآیند هماهنگ کرده و به نوعی میدان‌دار اصلی استفاده از فناوری‌های نو ظهور باشد. از آنجایی که مباحث سیاسی در جمهوری اسلامی ایران دارای اهمیتی به مراتب بیشتر از سایر کشورها می‌باشد، بهره‌گیری از این روند خود باعث می‌گردد تا زیرشاخه‌ی اصلی آن یعنی توسعه سیاسی راهی به مراتب سهل‌تر از گذشته را پیموده و پیشرفت‌های خوبی را نیز شاهد باشد. توجه به این مهم ضروری است که پرداختن به مباحث امنیتی این علم بسیار ضروری‌تر از استفاده‌ی آن است؛ چراکه سیاست شامل حساس‌ترین موضوعات پیش‌روی کشورها می‌شود و حفظ اطلاعات آن نیز امری حیاتی به حساب می‌آید.

باتوجه به آنچه در فوق آمده است، سوال اصلی مقاله آن است که فناوری‌های نوین سایبری چگونه می‌توانند در توسعه سیاسی جمهوری اسلامی ایران نقشی موثر ایفا نمایند؟ در پاسخ به این مسائله، فرضیه بیان داشته است که فناوری‌های نوین سایبری به ویژه جنبه‌های مدرن آن همچون هوش مصنوعی، اینترنت اشیا، امنیت و... می‌توانند تصمیم‌گیری‌های سیاسی را دستخوش تغییرات مهمی کرده و در بهینه‌سازی این عوامل نقشی موثر و متعالی را ایفا نمایند. آرمان پژوهش نیز به سمتی حرکت خواهد کرد تا به مفاهیمی دست یابد تا با استفاده از آن بتوان ضمن بهبود استفاده از علوم نوین سایبری در عرصه سیاسی کشور، راهکارهایی را نیز به این منظور ارائه نمود. تحریر حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و بر پایه کتابخانه‌ای-اینترنتی به نگارش درآمده است.

۱- پیشینه پژوهش

باتوجه به موخر بودن موضوع نگارش حاضر، کمترین اقدامی به طور خاص با این عنوان انجام شده است، تاجایی که مولفین پژوهش مورد همانندی را که بدین صورت به موضوع پرداخته

باشند یافت نکردند. از این رو به پیشینه‌هایی در باب توسعه‌ی سیاسی، هوش مصنوعی، فناوری‌های نوین سایبری و امنیت اشاره خواهد شد.

آقامحمدی و همکاران مقاله‌ای با موضوع «کارکرد نهادهای سیاسی - مدنی و نقش آن در توسعه سیاسی کشور»؛ را با دغدغه‌ی فقدان نهادهای قدرتمند مدنی و سیاسی در کشور تهیه کرده‌اند. آن‌ها به دنبال بررسی کارکرد این نهادها در ایران می‌باشند. یافته‌های این تحقیق شاخص‌هایی را به منظور استراتژی‌های سیاسی و مدنی در قالب چندین جدول ارائه کرده‌اند (آقامحمدی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۶۱-۱۲۴۷). نقطه قوت این مجموعه آن است که به منظور نگارش از نظرات خبرگان مرتبط با موضوع به خوبی بهره گرفته شده است. شاید بتوان استفاده‌ی بیش از حد جداول و توضیحات مختصر درباره‌ی آنها را نیز مهم‌ترین نقطه ضعف این پژوهش عنوان کرد. وجه تمایز این دو نوشتار در آن نهفته است که تالیف پیش‌رو در مشترکات از کل‌گویی پرهیز کرده و تاجایی که ممکن می‌باشد در مسئله ریز شده است.

علیرضا رضایی در پژوهشی تحت عنوان «شاخصه‌های توسعه از منظر اسلام، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و امام خمینی^(ره)»؛ به بررسی مفهوم توسعه در اسلام، نظریات توسعه، نظریات نوسازی، شاخص‌های توسعه در اسلام و... پرداخته است. او در بخشی از طرح خود عنوان داشته است که: در اسلام یک تعامل دوجانبه بین رفع نیازهای معنوی و رفع نیازهای مادی برای رسیدن به هدف توسعه وجود دارد. وی هدف از نگارش خود را چنین عنوان می‌کند که، مقاله می‌تواند در آمدی باشد بر تدوین الگوی جامع و کامل از فرهنگ توسعه در اسلام^۱ (رضایی، ۱۳۸۹: ۱۴۸-۱۲۵). توانمندی این اثر در آن است که با نوآوری توانسته است به شیوه‌ای نوین به بحث توسعه و پیوند آن با دین بپردازد. نقطه ضعف پژوهش را می‌توان در این اصل دید که بهتر می‌بود تا در نهایت الگوی کاملی از امور توسعه‌ای در اسلام ارائه می‌شد. وجه تمایز نوشتار حاضر و این تالیف از آن جهت می‌باشد که تلاش خواهد شد ضمن بهره‌گیری از موضوعات اسلامی، به راه‌حلی قابل اجرا و جدید دست یافت.

توماس بی کین^۱ دیگر محققى است که پژوهشى با موضوع «هوش مصنوعى در سياست: ايجاد اخلاق» را به نگارش درآورده است. او سعى کرده است تا مدلى برای اخلاق سياسى^۲ را در نظر گرفته و از آن در هوش مصنوعى نیز استفاده نماید. وی شبکه‌های اجتماعى را تارنمايى^۳ از زندگى حقيقى انسان‌ها بيان می‌کند. در کل وی به دنبال آن است تا اخلاق سياسى و اجتماعى را از موضوعات تکنولوژيکى و هوش مصنوعى برتر عنوان نماید (Kane, 2019: 1-14). کانون توانايى مقاله در آن است که تلاش شده تا پيوندی میان اخلاق، سياست و هوش مصنوعى ايجاد شود. ضعف اثر نیز به این امر خلاصه می‌شود که نتیجه‌ی آن به موضوعات انتخاباتى ختم شده و به نوعى خاستگاه موضوع را تحت تاثیر قرار داده است. شاخصه‌ی دو اثر مورد بررسى به این مهم توجه دارد که در تالیف حاضر مباحث اخلاقى مبتنى بر اسناد موجود در جنبه‌های مختلف همچون دین به رشته تحرير در آمده است.

هولینگ هوانگ^۴ و شینگ بیاو ژونگ^۵ پژوهشى با موضوع « کاربرد نظریه علم و فناوری مبتنى بر مارکسیست^۶ در بررسى اخلاقى ربات‌های هوش مصنوعى» را انجام داده‌اند. این دو ضمن پرداختن به تحقیقات اندیشمندان مارکسیست به دنبال آن هستند تا مدلى جدید از کاربرد هوش مصنوعى در روش‌مندی مبتنى بر گراف‌ها^۷ را ايجاد کنند. تلفیق خصلت‌های واقعى در ربات‌های

1- Thomas B. Kane

2- Political ethics

3- website

4- Huling Huang

5- Xing Biao Zhong

6- مارکسیسم (Marxism) مکتبى سياسى و اجتماعى است که توسط کارل مارکس، جامعه‌شناس، فیلسوف و انقلابى آلمانى، در اواخر قرن نوزدهم ساخته شد. فردريش انگلس نیز از شکل‌دهندگان مهم به اندیشه مارکسیسم بوده است و مارکسیست‌ها با اصول کلی اندیشه او نیز موافق هستند.

7- نظریه گراف یکی از پرکاربردترین نظریه‌ها در شاخه‌های مختلف علوم مهندسى (مانند عمران)، باستانشناسى (کشف محدوده‌ی یک تمدن)، هوش مصنوعى و... است. مهمتريں کاربرد گراف مدلسازى پدیده‌های گوناگون و بررسى بر روى آنهاست. با گراف می‌توان به راحتی یک نقشه بسیار بزرگ یا شبکه‌ای عظیم را درون یک ماتریس به نام ماتریس وقوع گراف ذخیره کرد و یا الگوریتم‌های مناسب مانند الگوریتم دایسترا یا الگوریتم کروسکال و... را بر روى آن اعمال نمود.

هوش مصنوعی مهم ترین هدف هوانگ و ژونگ می باشد (Huang and Zhong, 2023:1-10). توان این مقاله در تلفیق چندین اصل از جمله مارکسیست، اخلاق، سیاست، گراف و هوش مصنوعی قرار دارد. ناتوانی اثر را می توان از منظر این پنجره نگریست که موضوع خرد شده و جای بحث کمی را باقی گذارده است. تمایز دو پژوهش چنین خواهد بود که در نگارش موجود پرداختن به مفاهیم از جنبه هایی صرفا نو و بانگاهی مشخص (توسعه سیاسی) تحریر شده است.

انجمن علوم رایانه ای استرالیا^۱ مجله شماره یازده خود را تحت عنوان «امنیت سایبری» منتشر کرده است. تحریرگران نشریه به دنبال آن هستند تا تهدیدها، چالش ها و فرصت های این مفهوم را برای مخاطبین خود نمایان سازند. در بخشی از این مجموعه به تهدیدات سایبری پرداخته و بیان شده است، بزرگترین تهدید سایبری شامل حملات برنامه ریزی شده همچون ایمیل های مهندسی شده ای اجتماعی^۲ می شود (ACS, 2021: 1-65). مرکز قوت این مجله به تخصصی بودن آن است که موفق شده تا موضوعات مدنظر را به صورتی دسته بندی شده و قابل درک برای خواننده ای آن به خوبی بیان نماید. اما ضعف اثر نیز در آن است که برخی از آمارها و نمودارهای موجود با توضیحات مختصری بیان شده است. وجه تمایز این مجله با مقاله ی پیش رو در نوع نگارش از بعد خاص بودن و درعین حال نگاه به سایر مفاهیم در بعد امنیت سایبر خودنمایی می کند.

۲- چهارچوب نظری: نظریه ی سیستم ها و سبیرنتیک^۳

در این بخش به بررسی نظریات فوق پرداخته شده و در انتهای آن نیز به این مهم پرداخته شده است که کاربرد نظریات مذکور در آزمودن فرضیه تا چه میزان می باشد.

۲-۱- نظریه ی سیستم ها

طبق تعاریف مورد قبول، نظریه سیستم ها مبنای نظریه کارکردی است و تفکر کارکردی بدون نگرش سیستمی معنا و مفهوم خود را از دست می دهد. آنگونه که اندیشمندان بیان کرده اند، اجزای یک سیستم عبارتند از: ورودی، خروجی، پردازش، کنترل و بازخوران. رویکرد سیستمی نیز

۱- Australian Computer Science Association

۲- Socially engineered emails

۳- Cybernetic theory

بر مبنای همان نظریات، عبارت است از: شناخت مساله در بطن کل سیستم، جمع آوری اطلاعات، تعیین راه‌های گوناگون، ارزشیابی راه حل‌های تعیین شده، انتخاب بهترین راه حل و در نهایت ارزشیابی آن (صادقی، ۱۳۷۸: ۲۰). در تعریف سیستم نیز چنین گفته‌اند که سیستم عبارت است از مجموعه‌ای از اجزای تشکیل دهنده و روابط و آثار متقابل اجزای آن. برتالنفی^۱ سیستم را مجموعه‌ای عناصر مرتبط باهم تعریف می‌کند... هدف یک سیستم عبارت است از: ... ایجاد بدیل‌های تعمیم یافته و روشی برای تعمیم رفتار و کارکرد سیستم‌ها و مرتب کردن نظریه‌های تعمیم یافته در این خصوص (حقیقت، ۱۴۰۰: ۲۳۶).

از دیدگاهی دیگر اهداف سیستم می‌تواند موارد زیر را شامل شود: ۱- رساندن اطلاعات صحیح در زمان مناسب و با هزینه‌ی بهینه، ۲- بالابردن ضریب اطمینان تصمیم‌گیری‌ها، ۳- بالا بردن ظرفیت پردازش کارها، ۴- بالابردن سود و ۵- افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها (رضائیان، ۱۴۰۱: ۳۴۵).

۲-۲- نظریه‌ی سیبرنتیک

نوربت وینر^۲ را به عنوان پدر سیبرنتیک می‌شناسند. سیبرنتیک از کلمه‌ی سکاندار^۳ که حکمران یا حاکم^۴ از آن مشتق شده، برای اولین بار توسط وی به کار رفته است (وینر، ۱۳۷۲: ۷-۱). سیبرنتیک نظریه‌ای است که نوع پیشرفته‌ی نظریه‌ی سیستم‌ها محسوب می‌شود. نوربرت وینر آن را دانش ارتباطات موثر در انسان و ماشین و استنفورد بیر^۵، آن را علم سازماندهی موثر تعریف می‌کنند. سیبرنتیک یعنی فنی که با به کار بستن آن می‌توان به کارایی فعالیت‌ها و کوشش‌ها افزود (دوروسنی و بیشون، ۲۹-۲۰: ۱۳۷۰). بنا به آنچه حقیقت، عنوان می‌کند؛ این روش را آمپر در علوم سیاسی به کاربرد. سیبرنتیک در نظریه‌ی بازی‌ها و رفتار اقتصادی نقش مهمی ایفا می‌کند و با

۱- Bertalanfi

۲- Norbet Wiener

۳- kubernetes

۴- governor

۵- Stanford Beer

نظریه‌ی زبان و سمانتیک^۱ نیز مرتبط است. در امر قانون‌گذاری^۲ می‌توان از نظریه‌ی سیستم‌ها استفاده نمود، چون نظام قانون‌گذاری، یک سیستم است که می‌تواند در ارتباط با بیرون از خود امکان ترمیم داشته باشد. شاید بتوان گفت دست‌نامرئی آدام اسمیت^۳ و نظم‌خود جوش‌هایک، نوعی نظریه‌ی سبیرنتیک در معنایی عام، محسوب می‌شود چرا که ایشان معتقد هستند نظام بازار به خودی خود می‌تواند در حالت تعادل قرار گیرد (حقیقت، ۱۴۰۰:۲۴۸).

همان‌طور که از مفاهیم فوق به دست می‌آید جامعه به مثابه یک سیستم تلقی می‌شود که از قسمت‌های مختلفی بهره می‌برد. توسعه سیاسی زمانی حاصل می‌گردد که این اجزا با یکدیگر در تعامل کامل بوده و به نوعی بتوانند خود را به صورتی خودکار باهم هماهنگ کنند. اما در قسمت فوق به این مهم اشاره شد که از نظر آدام اسمیت و هایک نظریه‌ی سبیرنتیک به نوعی باعث می‌شود تا جامعه و بازار در حالت تعادل قرار گیرند. نکته‌ی اصلی در مفاهیم فوق آن است که این دو مولفه از اجزای موثر در توسعه سیاسی به شمار می‌روند تا جایی که می‌توان چنین بیان کرد که بالاترین و بیشترین نقش در انجام این فرآیند برعهده‌ی جامعه و بازار است.

یک جمع‌بندی کوتاه از این دونظریه چنین بیان خواهد کرد که، جوامع توانسته‌اند بیش از گذشته به علوم نوین دسترسی داشته و از آن نهایت بهره را ببرند، پس دولت‌ها نیز با توجه با چنین موضوعی باید خود را بیش از پیش با این امور هماهنگ سازند. جمهوری اسلامی ایران که به عنوان کشوری پیشرو در زمینه‌ی تولید مقالات علمی تبدیل شده است، باید از تلفیق هوش مصنوعی با مباحث سیاسی در توسعه سیاسی نهایت استفاده را ببرد.

۲-۳- کاربرد و تلفیق نظریات یادشده با هوش مصنوعی و توسعه سیاسی

توسعه سیاسی عموماً با نظم‌پذیری جامعه همراه است که این موضوع در نظر اندیشمندان بسیار مورد توجه می‌باشد. چنانچه کشوری به دنبال امور توسعه‌ای باشد، تکیه بر این مهم می‌تواند آن

۱- Semantic theory

۲- Legislation

۳- Adam Smith

کشور را بیش از سایرین در رسیدن به هدف مذکور یاری نماید. واقع شدن چنین موضوعی سه ضلع یک مثلث را تشکیل می‌دهند که در مرکز این مثلث عزم رهبران سیاسی قرار دارد و اضلاع آن عبارت‌اند از: جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی، تحقیق و پژوهش، تولید به قصد صادرات (موسوی، ۱۳۸۳: ۱۲۲).

این مثلث هنگامی عملیاتی خواهد شد که با استفاده از نظریه‌ی سیستم‌ها بتوان نظمی قابل تایید را به جامعه و بدنه‌های تشکیل دهنده‌ی آن ارائه نمود. نظریه‌ی سیستم‌ها از آن جهت در امور توسعه سیاسی به ویژه در جمهوری اسلامی ایران مهم است که باعث می‌گردد کشور از اموری همچون بالابردن ضریب اطمینان تصمیم‌گیری‌ها، بالابردن سود کاهش هزینه‌ها بیشترین و بهترین بهره را ببرد.

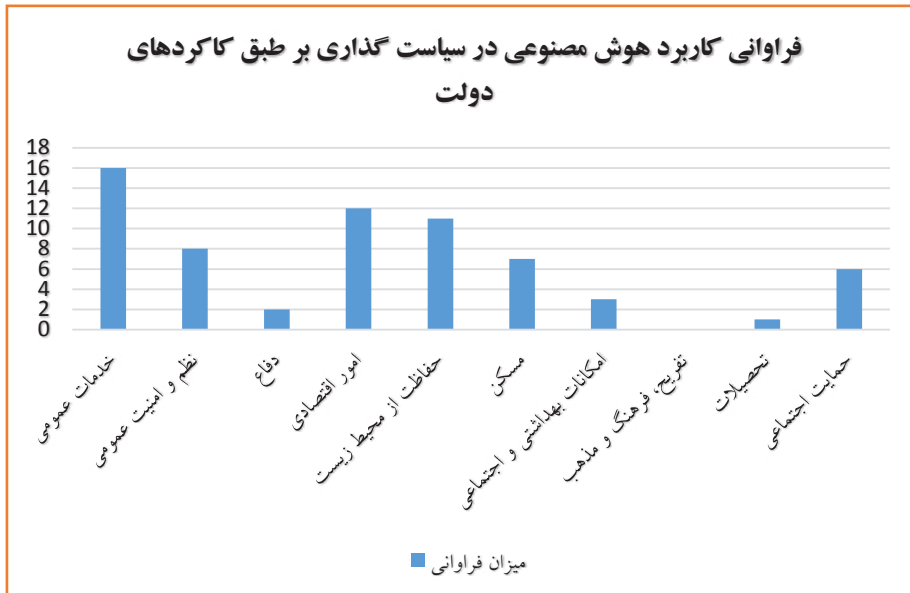
بعد از آنکه جامعه از حیث مفاهیم نظم دهی و نظم‌پذیری مجاب گردید، می‌توان با استفاده از نظریه‌ای همچون سیرنتیک، حاکمی جدید در امور تئوری کشور داری تعریف نمود. لفظ حاکم نه از آن جنبه که زمام حکومت به دست وی سپرده شود، بلکه از وی به عنوان مشاور و کمک‌کننده‌ای بزرگ در تصمیم‌گیری‌ها استفاده گردد. این نظریه از آنجا که مبتنی بر کارایی ماشین‌ها می‌باشد قادر خواهد بود تا تصمیم‌سازان در عرصه‌های کلان را به استفاده از فناوری‌هایی همچون اینترنت اشیاء به سمتی سوق دهد که آنها بتوانند بهترین تصمیم را در مناسب‌ترین زمان اتخاذ نمایند.

به عقیده‌ی نگارندگان، تلفیق سیستم و سیرنتیک با علم نوینی به نام هوش مصنوعی، توانایی آن را دارد تا مفاهیم عظیم در بحث توسعه سیاسی را بسیار قدرتمندتر از تفکرات انسانی به پیش برد. سیستم یک نظریه‌ی سرشار از نظم و نظم‌دهی؛ سیرنتیک نظریه‌ای مملو از علم‌پژوهشی و توجه به فناوری ماشین‌ها در کنار مغز مجازی دنیا یا همان هوش مصنوعی می‌توانند مسیر سیاست‌مداران را بسیار هموار نمایند.

نمودار زیر موید این نکته است که خدمات عمومی و اقتصادی بیشترین فراوانی را در استفاده از فناوری هوش مصنوعی به خود اختصاص می‌دهند. دو عاملی که در تعریف مفاهیم توسعه

سیاسی نقشی مهم و اساسی را ایفا کرده و برای آنکه بتوان به سمت این امر مهم توسعه‌ای حرکت کرد باید این دو عامل در صدر توجه سیاست‌مداران قرار گیرد.

در کل چنین جمع‌بندی می‌گردد که استفاده از نظریه‌های مذکور و تلفیق آن‌ها با هوش مصنوعی می‌تواند ضمن به‌روزرسانی کردن سیستم حکومتی (از جنبه‌ی تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی)، از آنها در بحث موضوعات مرتبط با مفاهیم توسعه سیاسی نهایت بهره را برد.

۳- تاریخچه

توسعه سیاسی را می‌توان به درختی تنومند با دو شاخه اصلی تشبیه کرد که یکی از آن‌ها توسعه و دیگری سیاست نام گرفته است. توسعه به پیشرفت‌های اطلاق می‌شود که نظر به موارد مادی و معنوی در بُعد زندگی اجتماعی دارد. این مفهوم زیرمجموعه‌هایی را به خود اختصاص می‌دهد که بارزترین آن‌ها عبارتند از: «امنیت ملی، آزادی فردی، مشارکت سیاسی، برابری اجتماعی، رشد اقتصادی، صلح و موازنه محیط زیست»^۱ (آقابخشی و افشاری‌راد، ۱۳۸۷: ۱۰۴).

Environmental balance - ۱

سیاست نیز به تدابیری جهت اداره کشور تعبیر شده است. دو محور اصلی در این شاخه، سیاست خارجی که دربرگیرنده‌ی تعامل با سایر دولت‌ها و سیاست داخلی که مشتمل بر ارتباط میان گروه‌های مختلف است را شامل می‌شود (اخترشهر، ۱۳۸۸: ۲). از توسعه سیاسی به عنوان مفهومی جامعه‌شناختی یاد می‌شود. آنگونه که در کتب مختلف بیان شده است، ریشه‌ی این عنوان به دهه‌ی ۱۹۵۰ میلادی باز می‌گردد. مشارکت آگاهانه و فعال مردم در فرآیندهای سیاسی و اجتماعی کشور، به عنوان تعریفی مورد پذیرش از توسعه سیاسی در دسترس قرار گرفته است. با چنین تعریفی از این دو مفهوم می‌توان پیوندی آنگونه که هانتینگتون بیان کرده است را بین این دو برقرار نمود.

هانتینگتون توجه به ظرفیت‌هایی از جمله صنعتی شدن، تدارک اجتماعی، بالندگی اقتصادی و میزان مشارکت سیاسی افراد در میدان‌های مدنظر را در بحث خود مورد ارزیابی قرار داده و چنین بیان کرده است که چنین سنجه‌هایی باعث می‌گردد تا در سطح جوامع و با توجه به وسعت درک سیاسی آن‌ها تقاضاهایی جدید شکل بگیرد. نکته‌ی اساسی در این بخش آن است که یک نظام سیاسی باید از نهایت ظرفیت برای پاسخ‌گویی در برابر این درخواست‌ها برخوردار باشد تا بتواند با بی‌ثباتی‌های احتمالی و هرج و مرج‌های پیش آمده از دل آن مقابله نماید. آنطور که این اندیشمند بیان کرده است در صورتی که دولت‌ها چنین نیرویی را در درون خود نداشته باشند، موارد ذکر شده می‌تواند به صورت انقلاب بروز کرده و پایه‌های آن حکومت را از پای دریاورد. توسعه سیاسی از جنبه‌های دیگر همچون فرهنگ جهانی نیز قابل بررسی می‌باشد (Pye, 1963: 19).

روند توسعه سیاسی در ایران همزمان با پیروزی انقلاب اسلامی شیوه‌ای نوین را به خود گرفت. مسئولین سیاسی کشور به دنبال آن بودند تا با استفاده از فرصت پیش آمده به مفاهیمی همچون آزادی احزاب، میزان مشارکت شهروندان در امور سیاسی، مباحث پیرامون ولایت فقیه و ارتباط آن با مردم سالاری^۱ و... رنگی دیگر داده تا کشور بیش از گذشته به سمت توسعه به ویژه محور سیاسی آن حرکت نماید (سپهری، ۱۴۰۱: ۳۰).

تاریخچه اینترنت و فضای مجازی در ایران به سال ۱۳۶۸ بازمی‌گردد. در آن زمان از بیت نت^۱ به عنوان بستری برای ارتباط ایران با خارج از کشور استفاده می‌شد. شماره‌گیری با خط تلفن ثابت جهت برقراری با دو دانشگاه اتریش و وین، آنهم تنها برای ارسال ایمیل‌های علمی، زمینه ساز ورود و استفاده از فضای مجازی در ایران شد (آرشیو شرکت مخابرات ایران، ۱۳۸۴: ۱).

۴- توسعه سیاسی- فناوری های نوین سایبری- توسعه در اسلام و ایران

نوشتار حاضر در بخش چهارم خود به دنبال آن است تا با بررسی دقیق‌تر نسبت به گذشته، مفاهیم فوق را بررسی کرده و در نهایت پیوندی بین آن‌ها ایجاد نماید.

۴-۱- توسعه سیاسی

اندیشمندان علوم سیاسی، تقسیم‌بندی عنوان فوق را در سه حوزه انجام می‌دهند که شامل نظریات نوسازی^۲، نظریات جریان مارکسیستی و نظریات توسعه نیافتگی (رضایی، ۱۳۸۹: ۱۲۸-۱۲۹). نظریات نوسازی که از سوی اندیشمندان آمریکایی مطرح گردیده است، بیان‌کننده آن است که در یک فرآیند، جوامع بشری از حالت سنتی به حالت مدرن تغییر حالت می‌دهند. اعتقاد این اندیشمندان بر این می‌باشد ارتباط‌های بیشتر بین جهان سوم و جوامع صنعتی باعث می‌گردد تا کشورهای جهان سومی، بیشترین بهره را از توسعه ساختاری و رفاهی ببرند (برگرفته از نظریات مدرنیزاسیون)^۳. نظریات مارکسیستی چنین بیان می‌کنند که سرمایه‌داری در تمامی جهان روند روبه رشدی را تجربه می‌کند، اما نکته آنجاست که این مهم بصورتی عادلانه در بین تمامی مردم تقسیم نمی‌گردد. آن‌ها سیر روند تکاملی جامعه را دارای پنج محور می‌دانند که عبارتند از: جامعه بدوی، مرحله برده‌داری، فئودالیسم، سرمایه‌داری و کمونیسم (برگرفته از نظریه جبرگرایی

۱- بیت نت نام شبکه‌ای رایانه‌ای بود که با مشارکت دانشگاه‌های ایالات متحده در سال ۱۹۸۱ ایجاد شد. این شبکه بر اساس ارتباطات مبتنی بر شماره‌گیری کار می‌کرد و مهم‌ترین تفاوت آن با اینترنت در آن بود که از اتصالات نقطه به نقطه استفاده می‌کرد. پس از ایجاد و گسترش اینترنت، بیت‌نت کاربری خود را از دست داد و از سال ۱۹۹۶ پشتیبانی از آن پایان یافت.

۲- Theories of modernization

۳- Derived from the theory of modernization

مارکسیستی). نظریات توسعه نیافتگی به دنبال آن است که رابطه‌ای میان جهان سرمایه‌داری و جهان سوم را بیان کند. بر اساس این نظریه نظام اقتصادی سرمایه‌داری به شیوه‌ای منظم عمل کرده که این مهم موجب عدم توسعه و اختلال در روند سیستم اقتصادی کشورهای جهان سوم می‌گردد (برگرفته از نظریه توسعه نیافتگی).

اما آنگونه که تحقیقات نشان می‌دهد می‌توان توسعه سیاسی بر اساس نظرات مختلف را بر طبق جدول زیر چنین دسته بندی نمود.

نظریه پرداز	مفاهیم اصلی موثر بر توسعه سیاسی
بایندر	عبور از پنج بحران هویت، مشارکت، نفوذ، مشروعیت و توزیع
هانتینگتون	تاکید بر مولفه‌های صنعتی شدن، تحریک و تجهیز اجتماعی، رشد اقتصادی و مشارکت سیاسی
لوسین پای	افزایش ظرفیت نظام در پاسخ‌گویی به نیازها و خواسته‌های مردم، تنوع ساختاری، تخصصی شدن ساختارها و همچنین افزایش مشارکت سیاسی
گابریل آلموند	حل چهار مسئله نفوذ قدرت سیاسی، ایجاد حس وفاداری، مشکل مشارکت، و ایجاد روند توزیع منابع و امکانات مادی
ایزن استات	تاکید بر ضرورت وجود ساختار سیاسی‌ای که اولاً دارای تنوع باشد و ثانیاً تخصصی باشد تا بتواند در فرآیند رشد و توزیع اقتدار سیاسی در کلیه بخش‌های جامعه موفق ظاهر شود
کارل دوپیچ	افزایش میزان تحرک اجتماعی
دانیل لرنر	پیدایش جامعه مبتنی بر مشارکت سیاسی متضمن وقوع توسعه شهرنشینی، توسعه آموزش عمومی و توسعه وسایل ارتباطی
هاری اکشتاین	دستیابی به چهار بُعد پایداری و بقا، نظم عمومی، مشروعیت و کفایت در تصمیم‌گیری

جدول شماره یک - تحلیل نظریه‌های توسعه سیاسی (بیدالله خانی، فرخاری، ۱۴۰۰: ۶۱)

۲-۴- فناوری‌های نوین سایبری

عنوان بالا شامل مبحثی می‌شود که انقلابی در زندگی بشریت راه انداخته است و هر روز بیشتر از قبل آن را دستخوش تغییرات شگرفی می‌نماید. بسیاری بر این عقیده هستند که فناوری‌های نوین سایبری در اصل همان انقلاب چهارم می‌باشد؛ انقلابی که می‌تواند با زیرشاخه‌های خود،

ریشه‌ی زندگی انسان‌ها را به دو قسمت پیشرفت و یا تباهی تبدیل کند. بر طبق مطالعات انجام شده، پیشرفت از آنجایی حاصل می‌گردد که انسان بتواند از این فناوری استفاده‌ای صحیحی را داشته باشد و تباهی از آنجایی نشأت می‌گیرد که بشر اختیار کامل خود و زندگی‌اش را در اختیار چنین علمی قرار دهد. فناوری‌های نوین سایبری به شکل عمده شامل ۹ حوزه کلیدی می‌شود که عبارتند از: اینترنت اشیاء، کلان داده^۱، رایانش ابری^۲، امنیت سایبری، شبیه‌سازی، ربات‌های خودکار، واقعیت افزوده، یکپارچه‌سازی سامانه‌ها و دیجیتالی شدن تولید انبوه (1: auraquantic). عمده مبحث نوشتار مذکور که به مباحث توسعه سیاسی نیز ارتباط پیدا می‌کند، مربوط به اینترنت اشیاء و امنیت سایبری می‌باشد.

۴-۲-۱- اینترنت اشیاء

اصطلاح اینترنت اشیاء برای نخستین بار توسط کوین اشتون در سال ۱۹۹۹ در ارائه به شرکت پی‌اند‌جی^۳ معرفی گردید. اینترنت اشیاء یک موضوع نوظهور با اهمیت فنی، اجتماعی و اقتصادی است. محصولات مصرفی، کالاهای فاسد نشدنی، ماشین‌ها و کامیون‌ها، قطعات و امکانات صنعتی، حسگرها و سایر اشیاء روزمره با اتصال به اینترنت و قابلیت‌های قدرتمند تجزیه و تحلیل داده ترکیب شده‌اند که نوید تغییر در زندگی و شیوه کار ما را می‌دهند (AitMouha, 2021: 77-78). اما چالش‌هایی که اینترنت اشیاء ایجاد می‌کند، در برخی موارد می‌تواند مانع از بکارگیری ظرفیت‌های مفید آن شود. موضوعی که توجه اکثر کاربران اینترنت را به خود جلب نموده است و به نوعی نگرانی آن‌ها را افزایش می‌دهد، هک دستگاه‌های اینترنتی، نگرانی‌های نظارتی (Bradbury, 2015: 1) و نگرانی‌های حفظ حریم خصوصی می‌باشد. مفاهیم مطرح شده از آن رو دارای اهمیت در مسائل سیاسی می‌باشد، که قادر هستند تا حدود بسیار زیادی بر عوامل توسعه سیاسی در کشورها تاثیر گذارند و این فرآیند را با تغییرات جدی روبرو نمایند.

۱- Big data

۲- Cloud computing

۳- پروکتر آند گمبل یا به اختصار پی‌اند‌جی (P&G, Procter & Gamble) شرکت آمریکایی چندملیتی در حوزه کالاهای مصرفی است، که دفتر مرکزی آن در شهر سینسینتی، در ایالت اوهایو، قرار دارد.

۴-۲-۲- امنیت سایبری

موضوع امنیت سایبری یکی دیگر از چالش‌هایی است که در مباحث سیاسی به ویژه حوزه‌ی توسعه‌ی آن قابل تفکر و اقدام لازم است. در دنیای کنونی که توسط فناوری و اتصالات مبتنی بر شبکه‌های اینترنتی اداره می‌شود، امنیت سایبری از اهمیت زیادی برخوردار است. سیستم‌ها، فایل‌های مهم، داده‌ها و سایر موارد مهم سایبری، در صورتی که امنیت آنها برقرار نباشد، در معرض خطرات جدی هکرها و دشمنان امنیت ملی خواهند بود.

پی‌ریزی قوانین کشورها بر اساس آیین و مفاهیم مورد پذیرش آن مرزوبوم انجام می‌شود. به عنوان نمونه دولت بریتانیا در تلاش است به عنوان بخشی از استراتژی امنیت سایبری ملی، این کشور را به محلی امن برای زندگی و کار افراد تبدیل کرده تا از این طریق بتواند ضمن آنکه خود را به عنوان کشوری امن در حوزه‌های سایبری معرفی می‌کند، بهره‌های اقتصادی کلانی را نیز در راستای توسعه سیاسی و اقتصادی به دست آورد. دولت انگلستان این مسئولیت را برعهده‌ی دفتر کابینه، وزارت کشور، وزارت علوم، دفتر نوآوری و فن‌آوری و بخش‌های اصلی دولتی قرار داده است (UK Department of Technology, 2020: 1).

سایبر و سیاست در عصر کنونی به گونه‌ای با یکدیگر گره خورده‌اند که گویی از همان ابتدا مکمل و هم‌نیاز بوده‌اند. همان‌گونه که مطالعات انجام شده نشان می‌دهد، در صورت بی‌توجهی به این مهم کشورها دچار آسیب‌های فراوانی در عرصه روابط بین‌الملل شده که این امر می‌تواند تاثیر مستقیمی بر توسعه سیاسی داخلی کشورها بگذارد. شرایط کنونی در بین کشورها باعث گردیده است مسائل مربوط به این حوزه بیش از گذشته به فناوری‌های نوین سایبری و امنیت پیرامونی آن وابسته گردد. امنیت سایبری می‌تواند به عنوان اصل اساسی در توسعه‌ی سیاسی کشورها بخصوص جمهوری اسلامی ایران نقش آفرینی کرده و به نوعی چنین مفهومی را دچار تغییر و تحولات شگرفی نماید (عابدی، ۱۴۰۱: ۱). سیاست امنیتی با توجه به آنچه بیان شد می‌تواند دستخوش تغییرات بنیادی گردد. سیاست امنیتی به عنوان سندی مطرح می‌شود که به صورتی کتبی از اهداف یک شرکت، کشور و یا نهاد بین‌المللی به منظور حفظ دارایی‌های فیزیکی و

فناوری‌های اطلاعات سخن به میان می‌آورد. سیاست‌های امنیتی اسناد به‌روز و زنده‌ای هستند که با توجه به تغییر فناوری، آسیب‌پذیری و الزامات امنیتی، به‌طور پیوسته در حال تغییر هستند (Lutkevich, 2022:1).

۴-۳- اسلام، توسعه سیاسی، فناوری‌های نوین سایبری

از آنجایی که جمهوری اسلامی ایران یک کشور اسلامی بوده و تمامی اصول و قواعد آن بر مبنای دین مبین اسلام پی‌ریزی شده است، پس باید با استفاده از همین اصول و قواعد در علم نوین نیز پیشروی‌های خود را برنامه‌ریزی نماید. در قسمتی از آیه‌ی ۱۹۴ سوره بقره آمده است: «فَمَنْ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ»؛ هر که به ستم بر شما دست دراز کند او را از پای در آورید به قدر ستمی که به شما رسانده است». در تفسیر این آیه چنین آمده که؛ اسلام می‌گوید در برابر متجاوز، باید ایستاد، و به هر کس حق می‌دهد که اگر به او تعدی شود، به همان مقدار مقابله کند، تسلیم در برابر متجاوز مساوی است با مرگ و مقاومت مساوی است با حیات، این است منطق اسلام (مکارم شیرازی، ۱۳۸۶:۱۷۷).

همچنین قرآن کریم در سوره انفال و در آیه ۶۰ چنین بیان فرموده است که: «وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ»؛ و در برابر آنان آنچه در قدرت و توان دارید از نیرو و نفرات و ساز و برگ جنگی و اسبان ورزیده برای جنگ آماده کنید تا به وسیله آنها دشمن خدا و دشمن خودتان و دشمنانی غیر ایشان را که نمی‌شناسید، ولی خدا آنان را می‌شناسد بترسانید». در تفسیر این آیه نیز بیان شده است کلمه «اعداد» به معنای تهیه کردن چیزی است تا انسان با آن چیز به هدف دیگری که دارد برسد، که اگر قبلاً آن را تهیه ندیده بود به مطلوب خود نمی‌رسید، مانند فراهم آوردن هیزم و کبریت برای تهیه آتش، و نیز مانند تهیه آتش برای طبخ. و کلمه «قوة» به معنای هر چیزی است که با وجودش کار معینی از کارها ممکن می‌گردد، و در جنگ به معنای هر چیزی است که جنگ و دفاع با آن امکان‌پذیر است، از قبیل انواع اسلحه و مردان جنگی با تجربه و دارای سوابق جنگی و تشکیلات نظامی. و کلمه «رباط» مبالغه در «ربط» است، و «ربط» همان عقد (گره) است، با این تفاوت که ربط سست‌تر از عقد و

عقد محکم‌تر از ربط است و «ربطه، یربطه، ربطا» با «رابطه، یرابطه، مرابطه و رباطا» به یک معنا است، چیزی که هست رباط از ربط رساتر است. و کلمه «خیل» به معنای اسب است. و «ارهاب» معنایش نزدیک به معنای «تخویف» می‌باشد (طباطبایی، ۱۳۶۶: ۱۵۱). بیان و تفسیر این دو آیه از آن جهت دارای اهمیت است که چون قرآن کریم محدود به زمان و مکان نیست پس باید به دستورات آن نیز با توجه به شرایط زمان و مکان جدید عمل گردد.

آنگونه اندیشمندان، مفاهیم فوق را در زمان‌ها و شرایط مختلف بررسی و تبیین کرده‌اند، باید در علوم جدید بیش از پیش خود را با شرایط روز جهانی وفق داد تا بتوان از ثمرات آن نهایت بهره را برد. آنگونه که رهبر فرزانه انقلاب می‌فرماید: «یک چالش دیگر در مورد دانشگاه این بود که انقلاب به دانشگاه نگاه میکرد به عنوان مرکز تولید علم، مرکز رشد علم، برای اینکه بتوانند علم را پیش ببرند- اوّل یاد بگیرند، بعد تولید کنند و پیش ببرند- تا با دانش، اقتدار ملّی را تأمین بکنند. چون دانش و علم، به یک ملّت و به یک کشور اقتدار میدهد، قدرت میدهد؛ نظر انقلاب این بود» (امام خامنه‌ای (حفظ‌الله)، ۱۴۰۱: ۱).

انقلاب هوش مصنوعی و بهره‌برداری صحیح از آن در عصر کنونی به عنوان علمی نوین که مفاهیم مطروحه فوق همچون، تولید علم و اقتدار ملی را در برمی‌گیرد، خود یکی از راه‌کارهایی است که می‌تواند کشور را در امر توسعه سیاسی بسیار هدایت نماید.

بنا بر اذعان محققین، هوش مصنوعی می‌تواند از دستورات انسانی سرپیچی کند و حتی برای انسان نیز تصمیم‌گیری نماید تا انسان را تحت تاثیر برداشت‌های خویش قرار دهد (سلیمانی، ۱۴۰۲: ۱). حال چنین موضوعی در امر توسعه سیاسی و مشارکت سیاسی با محوریت احزاب چقدر می‌تواند رویدادهای پیش روی این عنوان را تحت تاثیر قرار دهد و آمارها را دستخوش تغییرات جدی نماید؟ این سوالی است که در صورت بهره‌مندی ناصحیح از چنین علومی می‌تواند زیان‌های جبران‌ناپذیری را برای کشورها به خصوص در امور سیاسی و توسعه‌ای آن فراهم آورد.

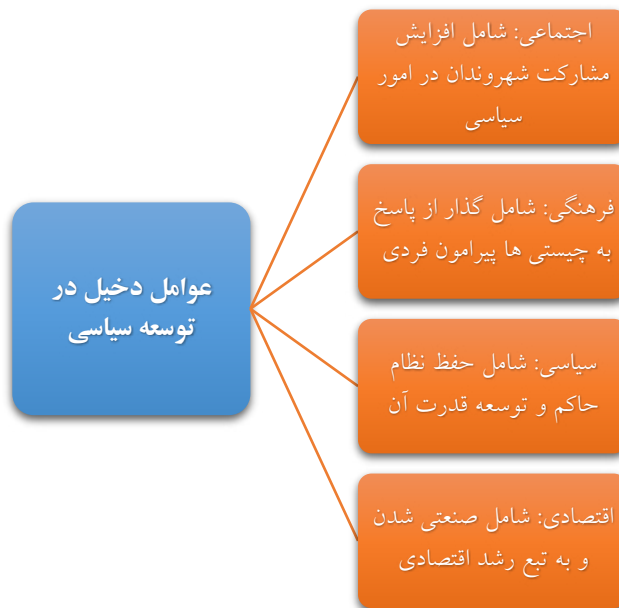
به روز بودن آنگونه که در دین اسلام سفارش شده است باید بسیار مورد توجه قرار گیرد. تدبیر در آیات فوق از جهتی دیگر نیز قابل تفسیر است. به این صورت که مقاومت در برابر متجاوز به

معنی ادامه دادن به حیات است. تعمیم دادن این موضوع به امر مشارکت سیاسی خود نوعی به روز بودن و به روز کردن علم بحساب می آید.

۴-۴ جمهوری اسلامی ایران، فناوری های نوین سایبری و توسعه سیاسی

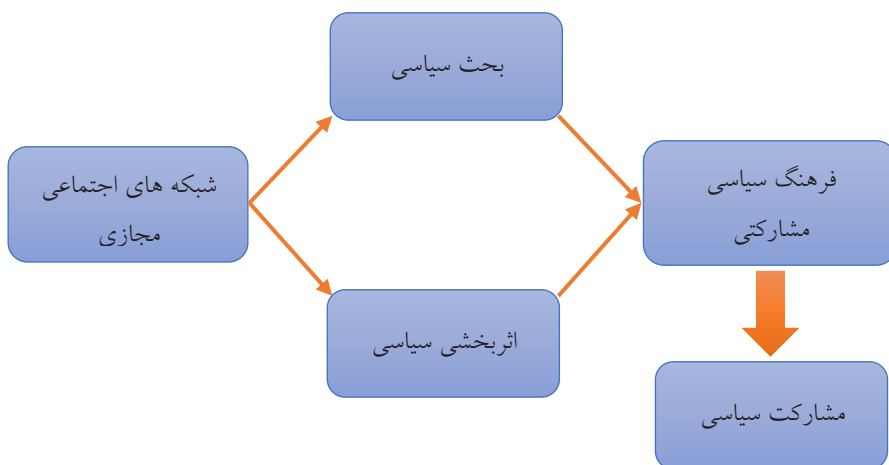
مفهوم توسعه سیاسی می تواند در جوامع مختلف تعریف خاص خود را داشته باشد. اما آنگونه که تحقیقات انجام شده نشان می دهد چهار عامل مولفه های اجتماعی، مولفه های اقتصادی، مولفه های سیاسی و مولفه های فرهنگی اصلی ترین محورهای دخیل در امر توسعه سیاسی کشورها به حساب می آیند. نمودار شماره دو به نوعی نشان دهنده ی مولفه ها و چرایی اهمیت آن ها در این فرآیند می باشد.

نمودار شماره دو - عوامل موثر در توسعه سیاسی - تهیه شده توسط نویسندگان

در موارد فوق و با توجه به آنکه دنیای جدید دستخوش تغییرات شگرفی در زمینه های علمی شده است، همگی به نوعی از فناوری های نوین سایبری بهره گرفته و عملاً به آن وابستگی دارند. نوآوری های فوق العاده بالا و دسترسی پذیری آسان و کم هزینه باعث گردیده تا مردم بتوانند خود را با این

موضوع وفق دهند و جای این علم را بیش از پیش در زندگی خود باز نمایند (tan, 2021: 470). همانگونه که نمودار شماره دو نشان می‌دهد، اقتصاد یکی از عوامل تاثیر گذار در امر توسعه سیاسی به حساب می‌آید. فناوری‌های نوین سایبر با فراهم آوردن بستری برای کسب و کارهای عمومی و حتی تخصصی توانسته است سهم عظیمی از اقتصاد جهانی را به خود اختصاص دهد. در امر مشارکت سیاسی، آنگونه که تحقیقات انجام شده بیان می‌کنند، شبکه‌های اجتماعی می‌توانند تاثیرات بزرگی را در این فرآیند ایفا نمایند. با توجه به یافته‌های موجود مدت زمان عضویت، میزان استفاده روزانه و عمق فعالیت افراد در این بستر بر اثر بخشی سیاسی تاثیر مهمی دارند. نمودار شماره سه نشانگر چگونگی تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی در فرآیند مشارکت سیاسی می‌باشد.

نمودار شماره سه - چگونگی تاثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی (رهبر قاضی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۳۴)

در باب فرهنگ بر طبق آخرین یافته‌ها به بررسی تاثیرات این عنوان در زمینه تاثیر گذاری آن بر زندگی روزمره افراد و در نهایت تاثیر آن در سایر امور کشورها پرداخته‌اند. از فرهنگ به عنوان بزرگترین نیاز جوامع بشری به منظور پویایی، نشاط و تداوم تمدن آن جامعه سخن به میان آمده است. توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و انسانی، در تعریف مدرن و جدید، همگی به فرهنگ

وابسته هستند (رضاپور و اسکندری نسب، ۱۳۹۸: ۱۸۰). از این رو و باتوجه به ضریب نفوذ بالای فناوری های نوین سایبری به ویژه هوش مصنوعی که قادر است تفکرات خود را به انسان ها بقبولاند، توجه به تکمیل پازل دشمن به ویژه در موضوعات فرهنگی که بستری برای سایر حوزه های توسعه سیاسی به کار می رود، امری اجتناب ناپذیر است.

هوش مصنوعی قادر است راه حل های جدید در امور اجتماعی و چالش های پیش روی آن را به افراد در دنیای مجازی آموزش داده و آنها را به نوعی مجبور به پذیرش آن نماید. همان طور که یافته های محققین نشان می دهد، هوش مصنوعی در بحث یافتن راه حل برای بحران هایی که بشر از دست یابی به چاره ای برای آن دچار سردرگمی شده است، کمک های خوبی ارائه کرده و در این مهم مفید و موثر واقع شده است (link. Springer: 2023: 1). باربر^۱ در حدود بیست و چهار سال پیش این سوال را مطرح کرد که آیا فناوری های نوین باعث پیشرفت ما در سیاست شده است و یا بلعکس؟ (Barber, 1998: 495). در پاسخ به این پرسش، فناوری های اطلاعات و ارتباطات باعث شده است تا دنیای جدید تغییرات اجتماعی عمیق بر پیکربندی جوامع علمی، اقتصادی و سیاسی را نظاره گر باشد (David, 2002: 12).

جمهوری اسلامی ایران نیز که در دوران کنونی و در دریای پرتلاطم انقلاب علمی و در راس آن هوش مصنوعی، شناور شده است، باید به نوعی خود را به ساحل امنی برساند تا از غنائم بسیار خوب آن بهره مند شده و از طوفان های سهمگین آن نیز در امان بماند.

نتیجه گیری

ثبات در اقتصاد به عنوان یکی از اصلی ترین موضوعات مرتبط با امور توسعه سیاسی همواره مورد تاکید اندیشمندان این حوزه می باشد. جمهوری اسلامی ایران کشوری در حال توسعه به شمار می آید و از سویی دیگر تحریم های غرب باعث شده است تا این روند با فراز و نشیب هایی همراه باشد.

نظام توسعه ای در کشور با توجه به این مهم، می تواند با بهره گیری از نظریه سیستم ها بسیاری

Barber B. R - ۱

از سختی‌های راه خود را به آسانی تبدیل نماید. در این نظریه رساندن اطلاعات صحیح در زمان مناسب و با هزینه‌ی بهینه، بالابردن ضریب اطمینان تصمیم‌گیری‌ها، بالابردن ظرفیت پردازش کارها، بالابردن سود و افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها از مهم‌ترین اهداف آن به حساب می‌آید. این اهداف که دائما با ریشه‌ی اقتصاد به عنوان اصلی‌ترین موضوع مرتبط با امور توسعه سیاسی سروکار دارند، به خوبی قادر خواهند بود تا فرآیند پیشرفت‌های سیاسی را تسریع کنند.

از سویی دیگر اسمیت و هابیک تاکید دارند که نظریه سیرنتیک باعث می‌شود تا جامعه و بازار به حالت تعادل برسند. همان‌طور که در بالا اشاره شد اقتصاد نقشی مهم در بسط و گسترش سیاست و امور آن را ایفا می‌کند. این اندیشمندان بر سخن خود پافشاری دارند و بیان می‌کنند جامعه و بازار دو بازیگر اصلی در این فرآیند به حساب می‌آیند.

غایت بحث چنین خواهد بود که تلفیق دو نظریه سیستمی و سیرنتیک می‌تواند جمهوری اسلامی ایران را در رسیدن به قله‌های رفیع‌تر توسعه سیاسی یاری نمایند؛ چراکه هردوی آن‌ها با نظمی خاص و علمی قادر خواهند بود ضمن انتظام بخشی ویژه به این مهم، بهره‌وری‌های اقتصادی را برای کشور به ارمغان آورند. سیستم توسعه‌ای در کشور مستلزم آن است که از بُعد سنتی خود فاصله گرفته و توجه خاصی به علوم نوین از جمله هوش مصنوعی داشته باشد تا با استفاده از آن توانی مضاعف به تفکر و رفتار انسانی را اضافه نماید. در کنار بهره‌مندی از دو نظریه‌ی فوق، استفاده از فناوری‌های نوین سایبری به ویژه هوش مصنوعی می‌تواند دستاوردی عظیم‌تر، سریع‌تر و منظم‌تر را برای جمهوری اسلامی ایران در توسعه سیاسی به همراه داشته باشد.

پیشنهادها

استفاده‌ی صحیح از آموزه‌های دینی به ویژه رهنمودهای موجود در قرآن کریم می‌تواند اراده را در بین مدیران و مردم بسیار تقویت نماید؛ چراکه قوانین این کتاب الهی تماما مبتنی بر یک نظم خاص با هدف پیشرفت بشریت در اختیار انسان‌ها قرار گرفته است.

اقتصاد جزء محوری‌ترین موضوعات توسعه‌ای در ایران به شمار می‌آید. سیاست‌گذاران باید به شیوه‌ای عمل کنند که نظم دهی علمی به مباحث اقتصادی مبتنی بر پیشنهادات هوش مصنوعی

در اولیت اقدامات عملیاتی واقع شود. استفاده از ظرفیت نخبگان جامعه به منظور اجرایی کردن قانونی مبتنی بر علوم نوین همچون هوش مصنوعی، می تواند کشور را به سمت نظام مند کردن دستگاه های تصمیم ساز سوق دهد.

فرهنگ یکی از زیر مجموعه ها در امر توسعه سیاسی می باشد. باز آمدن فرهنگ یک جامعه مدت زمان زیادی طول می کشد؛ اما استفاده از هوش مصنوعی و تلفیق داده هایی که در این تفکر تصنعی اتفاق می افتد، به طبع می تواند نسل هدف جامعه را که همان جوانان و نوجوانان هستند، بسیار سریعتر به سمت هویت اصلی خود بکشاند.

نبود امنیت در هر زمینه ای قادر خواهد بود تا تمامی اقدامات یک کشور، هر چند که صحیح و دقیق باشد را از بین ببرد. از این رو توجه به زیرساخت های امنیتی به ویژه در حوزه های فضای مجازی، اصلی است که باید در راس هدف گذاری های قانون گذاران قرار گیرد.

منابع

- قرآن کریم
- امام خامنه ای (حفظه الله). (۱۴۰۱). بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان. ۱۴۰۱/۰۲/۰۶. در <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=50102>
- آقا بخشی، علی اکبر. افشاری راد، مینو. (۱۳۷۸). فرهنگ علوم سیاسی. تهران، چاپار، چاپ دوم
- آرشیو شرکت مخابرات ایران. ۱۳۸۴/۱۱/۲۹
- اختر شهر، علی. (۱۳۸۸). توسعه سیاسی. فصلنامه معارف، ۶۳(۲۵)، ۱-۲۵
- بیدالله خانی، آرش. فرخاری، محبوبه. (۱۴۰۰). فراتحلیل عوامل موثر بر توسعه سیاسی در ایران
- بین سال های ۱۳۹۹-۱۳۹۰. دوفصلنامه علمی دانش سیاسی، ۱۸ (۱)، ۵۵-۸۲. DOI: 10.30497/pkn.2022.241752.2900
- حقیقت، صادق. (۱۴۰۰). روش شناسی علوم سیاسی. قم، انتشارات دانشگاه مفید، چاپ ششم
- دوروسنی، ژوئل. جان بیشون، رونالدجان. (۱۳۷۰). روش تفکر سیستمی. ترجمه امیر حسین جهانگلو. تهران، انتشارات پیشبرد، چاپ اول

- رضایی، علیرضا. (۱۳۸۹). شاخصه های توسعه از منظر اسلام، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و امام خمینی(ره). فصلنامه معرفت سیاسی، ۲(۱)، ۱۴۸-۱۲۵
- رضاپور، دانیال. اسکندری نسب، علی. (۱۳۹۸). امنیت سایبر در رویکرد فرهنگی مقام معظم رهبری (مدظله العالی). مرکز مطالعات راهبردی روابط فرهنگی، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، ۵(۱۰)، ۱۷۳-۲۰۳
- رضائیان، علی. (۱۴۰۱). تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم‌ها. تهران، انتشارات سمت، چاپ بیست و دوم
- رهبر قاضی، محمودرضا. معتمدی، سمیه. شهریاری، اعظم. (۱۳۹۶). تأثیر شبکه های اجتماعی بر مشارکت سیاسی؛ با توجه به متغیرهای میانجی بحث سیاسی، اثربخشی سیاسی و فرهنگ سیاسی. فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، ۶(۲)، ۱۴۹-۱۲۷. Downloaded from journals.sabz.ac.ir on 2023-06-30
- سپهری، یداله. (۱۴۰۱). روند توسعه سیاسی و مردم سالاری دینی (مولفه قدرت نرم) در جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه مطالعات قدرت نرم، ۲(۲۹)، ۴۶-۲۹. DOR: 20.1001.1.23225580.1401.12.2.6.3
- سلیمانی، زینب. (۱۴۰۲). هشدار بیل گیتس: هوش مصنوعی ممکن است از دستورات سرپیچی کند. ۱۴۰۲/۰۱/۰۴. در: <http://www.cyberbannews.com/hshdar-by-l-gyts-hwsh-msnwy-mmkn-ast-az-dstwrst-srpychy-knd>
- صادقی، جواد. (۱۳۹۹). کاربرد هوش مصنوعی در سیاست گذاری. ۱۳۹۹/۰۶/۰۴. در: <https://www.linkedin.com/in/javad-sadeghi-7646054a>
- صادقی، ایرج. (۱۳۷۸). تجزیه و تحلیل و طراحی سیستم‌ها. تهران، نشر آتیه، چاپ اول
- طباطبایی، محمدحسین. (۱۳۶۶). تفسیر المیزان. ترجمه سید محمدباقر موسوی همدانی. بنیاد علمی فکری علامه طباطبایی، جلد ۹
- عابدی، سجاد. (۱۴۰۱). نقش امنیت سایبری بر سیاست خارجی. ۱۴۰۱/۱۲/۱۷. در: khabaronline.ir/xjNLJ
- قوام، عبدالعلی. (۱۳۹۹). چالش های توسعه سیاسی. تهران؛ نشر قومس، چاپ هشتم

- آقامحمدی، بهروز. صدیق، میرابراهیم. شیرزادی، رضا. (۱۴۰۰). کارکرد نهادهای سیاسی - مدنی و نقش آن در توسعه سیاسی کشور. فصلنامه پژوهش های جغرافیای انسانی، ۵۴(۴)، ۱۲۶۱-۱۲۴۷. DOI:10.22059/JHGR.2021.317082.1008232
- مکارم شیرازی، ناصر. (۱۳۸۶). تفسیر نمونه. تنظیم احمد علی بابایی، تهران، دارالکتب اسلامی، جلد اول
- موسوی، میرطیب. (۱۳۹۱). ارتش و سیاست، از نظر تا عمل. تهران، انتشارات مردم سالاری، چاپ دوم
- وینر، نوربرت. (۱۳۷۲). استفاده انسانی از انسان‌ها سبیرنتیک و جامعه. تهران، انتشارات آموزش انقلاب اسلامی، چاپ دوم
- ASC. (2021). Cyber security. Level 11, 50 Carrington Street, Sydney NSW 2000. www.acs.org.au. 1-65
- AitMouha, Radouan. (2021). "Internet of Things" (IOT). Journal of Data Analysis and Information Processing. 9(2), 77-101. DOI: 10.4236/jdaip.2021.92006
- Aura quantic. (2022). "Types of Industry 4.0 Technologies". 2023/05/22. In: <https://www.auraquantic.com/technologies-intelligent-industry/>
- Barber Benjamin R. (1998). "Three Scenarios for the Future of Technology and Strong Democracy". Political Science Quarterly, 113(5), 89-573.
- Bradbury, Danny. (2015). "How can privacy survive in the era of the internet of things?". 2015/04/07. In: <https://www.theguardian.com/technology/2015/apr/07/how-can-privacy-survive-the-internet-of-things>
- David Paul A. Foray, Dominique. (2002). "An Introduction to the Economy of the Knowledge Society". International Social Science Journal. 55, 9-23
- Hung, Huiling. Zhong, Shengbiao. (2023). "Application of Marxist-Based Science and Technology Theory in the Ethical Review of Artificial Intelligence Robots". Research Square, 1-10. DOI: <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-2767750/v1>

- Kane, Tom. (2019). "Artificial Intelligence in Politics: Establishing Ethics". *Technology and Society Magazine*, 38(1), 72-80. DOI: 10.1109/MTS.2019.2894474
- Link. Springer. (2023). "Artificial Intelligence for Societal Issues". 2023/05/28. <https://link.springer.com/book/9783031124181>
- Lutkevich, Ben. (2022). "Security policy". 2023/05/24. In: <https://www.techtarget.com/searchsecurity/definition/security-policy>
- Pye, Luchan. (1963). *the International Dimensions of Internal Conflict*. MIT Press, University of Cambridge, Massachusetts.
- tan, Sen. (2021). "Attack detection design for dc microgrid using eigenvalue assignment approach". December 19–21, 2020. The International Conference on Power Engineering (ICPE 2020), Guangzhou, China.
- UK Department for Science, Innovation and Technology and Department for Digital, Culture, Media & Sport. (2020). *Cyber resilience*. 2023/04/12. In: <https://www.gov.uk/government/collections/cyber-resilience>

